

تەڭگە يىشتىنى بازانە يى ... عەبدولموتەببە عەبدوللا

لە كەمەلە شىعرى (تارىك، بەقەد درەوشانەو، تارىك) كەرىم دەشتى-
2016 ھەولە- ناوەندى ئاۋر بې چاپ و بېاۋكردنەو

تەنبا ماينەو
من و باقەي خەيا
كە بەشى پېكەكى قەيتانى نەدەكرد
من بەو خەيا
سەراپا تراژىدىي ژيانم نوسىيەو. 3

(كەرىم دەشتى) شاعىرەكى بە ئەزموونى پې بەرھەمە، بە يەكەك لە شاعىرانى (نەو) ھەشتاكانى شىعرى كوردى دەژمەردەت، ھەكەرى جەكەك لە تايبەتمەندى شىعريە و پىشت بە "بىرکردنەو" و "خەيا" دەبەستەت و بايەخ بە (چىنى رىتم) شىعرى، دەنگ و سەروا دەدات، ئەوۋى دوايى واي كەردوۋە شىعەرەكانى لە روونى و سادەيى نەزىك بىنەو! لەو ئەزموونە نوپەدا بە شەۋەيەكى گەشتى بىرەۋى بە (تەڭگە يىشتى بازانەي) و بە تايبەتى (تەڭگە يىشتى وشە) داو.

لە كەتبى (رەۋان بېژى خەيا) كە بەشە پراكتىكەكەي بە ناۋنىشانى ۋەنەي "كەتب" لە ئەزموون و ئەزموونگەرى "كەرىم دەشتى" شاعىردا. قىسم لە بارەي مىكانىزمى كاركردنى شاعىر كەردوۋە و پەمۋايە شاعىر ۋەك مىكانىزمى كاركردن زەتر بەلەي ھەبژاردنى زمانى شىعريدايە، ھەمىشە ھەۋەكانى خەي لەۋەدا كە دەكاتەو، كە (رەڭگى گوتن) بى زمان خەش بكات. لەو رەڭگا خەش كەردنەشدا ھەندەجار شاعىر ئىشكالى گەياندن و نەگەياندى بىرەكەي شىعريى لە رەڭگى ئەزموونەو چارەسەر دەكات. ۋەك چەن ئىشكالىيەتى ۋەنە و تەبىرەكردنى شىعريى لە رەڭگى تەڭگە يىشتى ناۋەكى زمانەو، يان بە مانايەكى دىكە لە رەڭگى ئەزموونگەريەو چارەسەر دەكات. لە سەر ئەو بىنەمايە دەشە بىم ئەزموونى شاعىر لەگەن زمان و شەۋازگەرى تەبىرەكردن، لە سەر دۋالىزمى ئەزموون و ئەزموونگەرى - بەردەۋامى زمان و چەركەساتى ئازادى دەربەين - ۋەستاۋە. ئەو بىرۋەيەيە من كەي بەرھەمە شىعريەكانى تا ساى (2011) دەگەرتەو.

لە خەۋەندەۋەي كەتبى ناۋبراۋدا پەمۋايە شاعىر لە (پەرسەي نوسىنى

شيعرى) زڭر جاران (بابه تڭك) يان (فيكره يهك) به ره و نوسىنى ده بات؟! فيكر و مانا له دروستكردنى و ځنهدا به شدارى تايبه تى ځان هه يه، به ځام دياره لږه مهبه ست له فيكر و مانا وهك ره گه زڭكى شيعرى بينراوه، نهك وهك لږيځ و تڭگه يشتن!! به ځام له و ئه زموونه نوځپهدا من وهك خو ځنهر ڭكى كځى به ره مه كاني شاعير هه ندك ڭځځ انكارى ده بينم، يان هه ند ځ ئه زموونكارى ده خو ځنمه وه، ئه وهى زڭر به رجه سته شه ڭځځ انكارى به له ش ځوازي ته عبير كردن و ه ځنانه ناوه وهى تڭگه يشتنى باز نه يه له خولانه وهى وشه دا.

له كځمه ځ شيعرى (تاريك، به قهد درهوشانه وه تاريك - 2016) شاعير وهك ئه زموونگه را يهك له رووى مه عريفه شيعرى و ته عبير كردن، كارى له سهر (تڭگه يشتنى باز نه يى) كردووه... به و مانا يه ش ده ش ځو ځنهران جياوازيه كاني ئه و ئه زموونه شيعريه، نهك ههر ته نها له رڭگا ڭځځ انكارى له ش ځوازي ته عبير كردن، به ځكو له رڭگاي به رجه سته كردنى تڭگه يشتنى باز نه يشه وه زڭتر هه ست پځبكه ن!

شاعير له هه موو ئه زموونه كاني ځيدا له (رڭگا ځ شكدن ب ځ زمان) دوور نه كه وتځ ته وه، ئه وه ش به بځواى من په يوه ندى راسته وځى به سه رچاوهى مه عريفه شيعرى - يه كه مه وه - هه يه، واته باوكى وهك شاعير ڭكى كلاسىزمى كوردى له پر ځسوى نوسيندا وهك بنه مايه كى سه ره كى زمانى شيعرى فه رام ځش نه كردووه!

لږه قسه كردنم له سهر ته عبير كردنى شيعرى ده كه وځته نځوان سنورى (دهق - ته عبير كردن) و سنورى (وه رگر - ته ئويل) كردن! ده مه و ځ بځم چه مكى ته عبير كردن، ځى له به ر فره و انكردنى سنوره كاني توانا و ئه زموون و ناخى شاعيردا ده بينځ ته وه، وهك چځن ناب ځ سنوره كاني توانا و ئه زموون و ناخى وه رگر يش فه رام ځش بكه ين! بځگومان ناب ځ له بيرمان بچځ، به ش ڭكى زڭرى ئه و ئه زموونگه ري به ده كه وځته سهر ئازادى بيركردنه وه و ئاسته كاني خو ځندنه وهى خو ځنهره وه؟!

به ديوه كهى ديكه ش هه ميشه ش ځوازي ته عبير كردن به ش ځوه جځ راو جځ ره كاني زمانى ئه ده بيه وه به نده! زمانى ئه ده بى دووره له راسته وځى، هه ځگرى روويه كه له رووه كاني حه قيقه ت، زمانى ئه ده بى له سهر لادان و خوازه و ره مز به ره و كه شفكدن هه نكاو ده نځت... هه ځبه ته له به ران به ر ش ځوازي زمانى ته عبير كردن، ش ځوازي زمانى ئه بستراك هه يه... ش ځوازي زمانى ئه بستراك هه موو ه ځزى ځى له لادان و ئاماژه و ره مز خه رج ده كات، هه ميشه بځ پر كردنه وهى بځشاييه كاني پشت به خو ځنهران ده به ستى... ئه وه ش يه كځكه له خا ځه بنه ځتيه كاني

جياوازی نوان زمانی تهعبیری و زمانی تهبستراک.

بهام دواچار زمانی تهدهبی به هموو ئاسته جياوازه کانيهوه پشت به ئازادی بیرکردنهوه و ئاسته کانی خوځندنهوه ده بهست... هموو تهو قسانهه به تهوهیه بهم بزاقی زمانی تهعبیرکردنی کهریم دهشتی له کای تهزموونه کانی پشووی تا ساکی 2011 له زمانی تهعبیرکردنی (زیندهگی)یهوه بهدهر نییه، یان به شووازی زمانی تهعبیرکردن له رځای زیندهگییهوه بهنده... به شوویهکی گشتی شووازی زمانی تهعبیرکردن له رځای زیندهگییهوه، پشت به ریتمی ناوهکی ژیان ده بهست و هه ندچار کار له تځشکانی گرامهر و رهنگاو هنگی دهکات، به تهوهی په رتوب او بهت... (جهلال بهرزنجی، دلاوهر قهره داغی، بهر ژ ئاکره یی، هیوا قادر...) له گه جياوازییه کانیان نموونهی دیاری تهو شووازه ن...

به بهوای من شووازی زمانی تهعبیرکردن له رځای زیندهگییهوه، به کهریم دهشتی تا (ساکی 2011) در ژ ده به تهوه، بهام دواتر شووازی زمانی تهعبیرکردنی شاعیر خای له تهعبیرکردن له رځای دنیا بینیهوه ده د ز تهوه، له (تاریک، به قهد درهوشانهوه تاریک - 2016) تهو شووازه به تر پک دهگات، له کمه ه شیعری (تاریک، به قهد درهوشانهوه، تاریک) دنیا یه کی دیکه ی نو له په یوه ندی نوان وشه کان و شته کان دروست دهکات.

به شوویه کی گشتی شووازی تهعبیرکردن له رځای دنیا بینی، شوویه که له شووه کانی زمانی تهعبیرکردنی شیعری، که تهزموونی ههستی که متر تدا ده رده که و ت، ز رتر پشت به در ژ کردنهوهی تځگه یشته کان و خولانهوه ده بهست، کار له ریتمی دهره کی دهکات، که مترین دهنگی دژکاری تدا یه، چه، هه ندچار له گه پله کانی گرامهر دژ ده که و تهوه. تهو هه گځه نیگای شاعیرانه به خوځنهر دهنه خشن!

گځه نیگای شاعیرانه په یوه ندیه کی راسته وخای به دیتن یان دنیا بینی و خه ون بینیهوه هه یه، تهوه ده شو تځگه یشتنی من بهت، به روانینی شاعیرانه و دیتنی دنیا و شته کان به چاو کی نووه... (شو رکک به کهس، ره فیک سابر، هاشم سهراج، دلشاد عه بدو، ا، تهحمه دی مهلا، جه مال غه مبار...) به جياوازییه کانیانهوه له باره ی زمان و تځوانین و ههستی شیعرییهوه... نموونهی دیاری تهو شووازه ن: به نموونه زمان و تځوانینی هاشم سهراج په یوهسته به هه بوونی شیعری له هاوک شهی (بوون - نیگهرانی - مردن) و له گه تځوانینی (تاریک، به قهد درهوشانهوه، تاریک) وهک له خواره وه ئاماژه ی به ده کهم، جياواز

ده که و ته وه... دلشاد عه بدو...، هه و ده دات له ر گای هاوک شهی
 بابه تییه وه شیعریانه به سهر گ... انه وه کاندای بچ ته وه. ده یه و ت
 هاوک شهی بابه تی له ن وان شیعرو گ... انه وه دروست بکات! ئه و
 شه یه له ت... وانین هه مان زمانی گ... انه وهی شیعری و ره گزی زای
 گ... انه وهی جه مال غه مبار نییه، ئه حمه دی مه لا هه ند چار له گه
 پله کانی گرامه ر دژه و ز تر له گه گ... شه نیگای شاعیرانه د ته وه... (ب
 ئه وهی له بابه تی نویسنه که دوور نه که ومه ئه و پ لینکردنه ی زمانی
 ته عبیرکردن و جیاوازییه کانی ب کات کی دیکه هه ده گرم)

له سهر ئه و بنه مایه ده توانم ب...م تاییه تمه ندیه کانی شه وازی زمانی
 ته عبیرکردنی شیعری (تاریک، به قه دره وشانه وه، تاریک) خی له
 بزاقی جوانی و توانای شه وه گرتن و گه شه کردنی ت گه یشتنی باز نه پیدا
 ده بین ته وه، شاعیر به ئاگاییه وه له ر گای هاوگونجانی کی هونه ری
 به رزه وه ت... وانین و دنیا بینی خی ده خاته روو. ده شه خو نندنه وه م ب
 ت گه یشتنی باز نه یی، له و ئه زمونه نو ییه شاعیردا له و وه خی
 هه بگر ته وه، که (ت گه یشتنی باز نه یی) به لای منه وه، ناوانی
 میکانیزی کارکردن که ب چه سپاندنی ت گه یشتن له سهر خودی
 ت گه یشتن! پ موایه ده شه دوو بنه مای بنه ه تی ب ئه و میکانیزمه
 ده ستنیشان بکه م: یه که م، بنه مای فیکره ی داب...ان: فیکره ی داب...ان له
 مانایه که وه ب گه یشتن به مانایه کی دیکه، یان له ت گه یشتن که وه ب
 به رجه سته کردنی یه ک کی دیکه... دیاره تاییه تمه ندیه کانی ئه و بنه مایه
 به ب وای من له سهر سامبوونی خو ننه ردایه، چونکه خودی فیکره ی
 داب...ان له شیعردا وا له خو ننه ر ده کات، چار کی دیکه ب خو نندنه وه
 بگه ته وه، تا کو بتوان باشتر له هه ردوو ئا استه که بگات و چ ژ
 ز تر به ده ست به...ن. ب...وانه هه بوونی شیعری له هاوک شهی (بوون -
 داب...ان- هه تاهه تای)

باش وه کو د...م تاقه خی شه ویست کی هه بوو

هه تا ماوه ب...ی ئه گه...

ته نیا من و ت ماینه وه ئه ی با. 30

بنه مای دووهم، فیکره ی دووباره بوونه وه، یان خولانه وهی وشه: واته
 شاعیر هه و ده دات هه مان ئه و ت گه یشتنه دووباره بکاته وه که هه موو
 هزی ل...ده که ی، ئه ویش له پ...ناو ج گیرکردن! راسته دروستکردنی
 حا...ته کی دهروونی له پشته وه یه... ب...یه مه رج نییه بتوان هه مووان
 رازی بکات، به...ام ه...زی ده رب...ینی شاعیر پ...شاکی کی دیکه ی نو...ی
 پ...ده به خش، که له بهر د...ان ب...ت. ب...وانه هه بوونی شیعری له
 هاوک شهی (بوون- دووباره بوونه وه-هه تا هه تای)

زښم بېر كړدووه شاعر شه ه له گه زمان
زمان شه ه له گه زمان
زمان شه ه له گه بازنه
زښم بېر كړدووه بازنه نه به د بيه و ك تايي نايه ت. ل 62

هميشه كهرېم دهشتي له نه زموونه كاني خيدا ب ټو ه زه زما نې ته عبير كړدن، په ناي زري ب موزيكاي وشه و هاوگونجان ((چيني رېتم)) و دواترېش بهرجه سته كړدنې چيه تي زمان بردووه، به ام له و نه زموونه نو بيه پگه ييوه دا بهرجه سته كړدنې تگه يشتني زمان، پش ماهيه تي زمان ده كه و ت؟! ده ش ب (چيه تي زمان) به دواي ده نك و مانادا بگه ب ب ب، به ام ده ب ب بهرجه سته كړدنې (تگه يشتني بازني) په نا ب ئاشكرا كړدن و به دوا دا گه ا نې تگه يشتني تايه تي وشه و خولانه وه و وشه بهرېن...

هه و بكي زښم دا به چه ند وشه ي خ م بكوژم
كه چي وشه يه كي زښم كوشت و هر نه كوژرام
زښم هه و م دا دوژمن ب خ م دروست كم
به ام له خ م زښم تر كه سم نه د زيبه وه. ل 102

شاعير چن له ناو و ناو نانه وه گه يشتووه و چن ټو ناو و ناو نانه به هه بووني شاعر ييه وه ده لك ن؟! به مانايه كي ديكه (دهرختن) و (ئاشكرا كړدن) و (نواندن) تگه يشتن، له و نه زموونه نو بيه شاعيردا دهرختن و ئاشكرا كړدن و نواندنې ت و انينه ب (بوون) له شاعيردا، به ديوه كه ديكه له ك م ه شاعري (تاريك، به قه د دره وشانه وه تاريك - 2016) تگه يشتني شاعير يان (هه بووني شاعري) لاي ټو مه عريفه ي شاعري شاعير ده خاته وه، به ام مه عريفه يه كي جياواز له وه ي له سه رچاوه كاني يه كه مه وه پگه يشتبوو! هميشه مه عريفه ي شاعريش دنيا بيني شاعري ره نك ده كات... كه واته شاعير ټو كاته ناو له شته كان ده ن ت، كه تگه يشتني تايه تي خي ده نو ن، به مانايه كي ديكه ته نها ټو وشانه ده توانن تگه يشتني شاعير بهرجه سته بكن، كه ده توانن ټو ب شاعير به پي دنيا بيني خي ده يه و ت، هر ټو ه ش تايه تمه ندي هه بووني شاعري لاي كهرېم دهشتي ئاشكرا ده كات.

به كورتي شاعير و نه ي تگه يشتني خي يان (تگه يشتني بازني) له چوارچي وه شاعيردا به خولانه وه و وشه و خولانه وه فيكر له لايه ك و فيكره ي دا ب ان له لايه كي ديكه سپاردووه.

1/5/2017 هه ول ر